

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjjelte

TEMAPLAN FOR INTEGRERING

Vedtatt av fylkestinget 7. desember 2023

INNHold

1. Sammendrag	4
1.1 Forenklet oversikt over mål, utfordringer og utvalgte tiltak i temaplanen	6
2. Innledning	8
2.1 Hva er god integrering?	8
2.2 Hvorfor en temaplan for integrering?	9
2.3 Avgrensning av temaplanen.....	9
2.4 Temaplanens plassering i Trøndelag fylkeskommunes plansystem	10
3. Hovedmål: Et bærekraftig og inkluderende Trøndelag	11
4. Delmål: Flere innvandrere i målrettede kvalifiseringsløp	13
Strategi for opplæring av minoritetsspråklig ungdom og voksne i Trøndelag fylkeskommune .	13
Samhandling med NAV om kvalifisering til arbeidslivet i Trøndelag («Trøndelagsmodellen»)	15
Karriereveiledning og karrierelæring	16
4.1 Tiltak.....	16
5. Delmål: Bedre hverdagsintegrering for innvandrere	17
Møtepunkter med frivilligheten i Trøndelag.....	18
Frivillighetsplan og kulturplan for barn og unge	19
Ungdommens Fylkesting	19
Drivkraft	19
Balansekunst – kulturstrategi for Trøndelag	19
Den kulturelle skolesekken (DKS).....	20
Ung kultur møtes	20
Tilskuddsordninger	21
Fylkesbiblioteket	21
5.1 Tiltak.....	22

6. Delmål: Flere innvandrere i jobb	23
Regional strategi for verdiskaping i Trøndelag.....	24
Innvandringen som ressurs for verdiskapinga	24
Kompetansestrategi for Trøndelag 2023-2027	25
Work and live in Trøndelag	25
Innspill til nasjonalt arbeid med å utarbeide en differensiert integreringspolitikk	26
BIO Trøndelag	26
Mentor og etablererordning	27
Likestilt arbeidsliv i Trøndelag	27
6.1 Tiltak.....	29
7. Delmål: Alle innvandrere skal sikres retten til å leve et fritt liv	30
7.1 Tiltak.....	31

1. SAMMENDRAG

Målsettingen for fylkeskommunens integreringsarbeid er et bærekraftig og inkluderende Trøndelag. Som del av dette skal Trøndelag fylkeskommune bidra til

- at flere innvandrere kommer i målrettede kvalifiseringsløp
- en bedre hverdagsintegrering for innvandrere
- at flere innvandrere kommer i jobb
- at innvandrere sikres retten til å leve et fritt liv

Denne temaplanen viser både hvordan integrering allerede er en del av fylkeskommunens gjeldende strategier, planer og virksomhet, og den formulerer tiltak knyttet til hver av de ovenstående målsetningene. Kunnskapsgrunnlaget til temaplanen skal være en kunnskapsbase om integrering i Trøndelag, og dermed også bidra til å gi en utfordringsbeskrivelse innen feltet.

Vi vil i det følgende gi et sammendrag av begge dokumentene.

Innvandring i Trøndelag

Det har vært en betydelig økning i andel innvandrere i Trøndelag de siste årene. Siden 2015 har denne økningen vært på nesten 50%. Likevel har Trøndelag fortsatt en lavere andel innvandrere enn landssnittet.

For de fleste kommunene i Trøndelag så har flyktninger utgjort den største innvandringsgruppen mesteparten av de siste 15 årene. På grunn av Russlands angrep på Ukraina så har det aldri tidligere blitt bosatt flere flyktninger verken i Trøndelag eller nasjonalt enn etter 24. februar 2022. Dette medfører først og fremst et stort press på kommuner i forbindelse med bosetting og kommunale tjenestetilbud, men også på fylkeskommunen knyttet til opplæring.

Trøndelag fylkeskommune er hvert år i dialog med kommunene for i tråd med integreringsloven å gi Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) anbefalinger om hvilke kommuner som bør bosette flyktninger, samt antallet de skal bosette. De siste to årene har alle kommunene i Trøndelag vært bosettingskommuner.

Utdanning

De videregående skolene i Trøndelag gjør en stor innsats for å tilby det høye antallet flyktninger etter Russlands invasjon i Ukraina, og som er i målgruppen, et tilbud så raskt som mulig. Dette gjøres blant annet gjennom inntak til innførings- og kombinasjonsklasser på høsten, tilbud om norskkurs til nyankomne som kommer i løpet av skoleåret, og strakstiltak for nyankomne om våren/sommeren fram til de kan delta i det ordinære inntaket om høsten.

Både nasjonale tall, og tall for Trøndelag fylkeskommune, viser at unge innvandrere har lavere sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring enn andre unge. Samtidig er andelen unge innvandrere som fullfører og består opplæringen økende.

Fylkeskommunens strategi for minoritetsspråklige skal bidra til at gjennomføringen blant unge og voksne innvandrere øker. Fylkeskommunen vil også videreføre og styrke samhandlingen med NAV om kvalifisering til arbeidslivet i Trøndelag («Trøndelagsmodellen»).

Innvandrere har i snitt noe høyere utdanning enn resten av befolkningen. Det er blant innvandrere mer enn dobbelt så stor andel som er overkvalifisert for den jobben de har, enn det er blant norskfødte. Mange innvandrere, særlig flyktninger, får ikke anerkjent eller de mangler den formelle kompetansen som det norske arbeidslivet etterspør. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (tidligere NOKUT) har en egen frivillig godkjenningssystem for høyere utdanning tatt i utlandet. Det er imidlertid fortsatt arbeidsgiver som avgjør om dette er tilstrekkelig eller om det likevel kreves utdanning som er gjennomført i Norge.

Sysselsetting

Samtidig som sysselsettingsgraden blant innvandrere er noe lavere enn i øvrig befolkning, har denne andelen økt i Trøndelag de siste 20 årene. Innvandrerbefolkningen er en sammensatt gruppe, og variasjonen i sysselsettingsgrad er stor. Det generelle bildet er at innvandrere fra Europa og Nord-Amerika har en sysselsettingsgrad på linje med gjennomsnittet i befolkningen, mens innvandrere fra Asia, Afrika og Sør- og Mellom-Amerika ligger vesentlig lavere på statistikken. Mens det er lavest sysselsettingsgrad blant flyktninger, har arbeidsinnvandrere en høyere sysselsettingsgrad enn den øvrige befolkningen i Trøndelag.

Utdanning og kompetanseheving er fylkeskommunens aller viktigste virkemiddel for å bidra til å styrke sysselsettingen.

Gjennom «Trøndelagsmodellen» samarbeider Trøndelag fylkeskommune med NAV for å redusere antall personer utenfor arbeid og utdanning i Trøndelag. I modellen legges det opp til et samarbeid med arbeidsgivere som trenger fagarbeidere for å sikre rekruttering til bransjer med behov for arbeidskraft. Innvandrere er en viktig del av målgruppen for dette samarbeidet.

Trøndelag fylkeskommune vil også følge opp verdiskapningsstrategiens prioritering av blant annet å styrke integrering i arbeidslivet for å sikre tilgang til arbeidskraft, og videreføre Work and live in Trøndelag og BIO Trøndelag.

Frivilligheten

Frivilligheten spiller en viktig rolle i integreringen av innvandrere. Frivillige organisasjoner kan være integreringsaktører med tilbud rettet mot innvandrere, og de kan være en arena for politisk og sosial integrering i bred forstand.

Trøndelag fylkeskommune vil blant annet utarbeide en oversikt over ulike aktører i frivilligheten som bidrar til å integrere innvandrere, og gå i dialog med aktive innvandrerorganisasjoner i Trøndelag om hverdagsintegrering og inkludering av innvandrere i formelle og uformelle nettverk. Vi vil også legge inn frivillighetens rolle og hva fylkeskommunen og kommunene kan gjøre for å bidra til å styrke deres arbeid, som et eget tema i fylkeskommunens årlige dialogmøter med kommunene om bosetting. I tillegg vil frivillighetsplanen som fremmes for fylkestinget i 2024 ha et tydelig integreringsperspektiv.

Kultur

Kulturuttrykk er ofte universelle og en mulighet for å bidra til integrering uavhengig av språk. Innvandrere benytter seg i all hovedsak av kulturtilbud på lik linje med andre innbyggere. Ett unntak er bruk av folkebibliotek, der innvandrere i større grad benytter seg av dette tilbudet enn den øvrige befolkningen. Folkebibliotekene er viktige arenaer for inkludering og norsktrening i kommunene, og fylkesbiblioteket har en rekke tiltak for å bidra til å styrke dette tilbudet.

Trøndelag fylkeskommune vil blant annet arbeide for å få voksenopplæringen inkludert i den nasjonale finansieringen for Den kulturelle skolesekken for slik å bidra til å styrke tilbudet overfor flyktninger og innvandrere. Vi vil også styrke informasjonsarbeidet om relevante aktiviteter og tilbud for flyktninger i folkebibliotekene.

Negativ sosial kontroll

Det finnes innbyggere i Trøndelag i dag som ikke har frihet til å ta egne livsvalg. Negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er barrierer som stadig står i veien for retten til å leve frie liv. Å bygge ned disse barrierene er avgjørende for å ivareta de grunnleggende rettighetene til innbyggerne våre.

Trøndelag fylkeskommune vil blant annet gjennomføre kompetansehevende tiltak. Vi vil i dialog med minoritetsrådgivere, elevtjeneste og oppfølgingstjeneste sikre at negativ sosial kontroll er et eget tema i forebyggingsarbeidet ved alle de offentlige videregående skolene i Trøndelag og Trondheim Voksenopplæringscenter (TROVO).

1.1 Forenklet oversikt over mål, utfordringer og utvalgte tiltak i temaplanen

Denne temaplanen avgrenses til å omhandle de områder som er direkte underlagt fylkestinget i Trøndelag. Tiltakene i planen er derfor avgrenset til den delen av utfordringsbildet som fylkeskommunen kan påvirke direkte.

Nedenstående tabell viser en forenklet sammenheng mellom temaplanens mål, de mest sentrale utfordringsbeskrivelse, og en del av tiltakene. Den gir ikke en uttømmende oversikt over alle utfordringer og tiltak som løftes fram i temaplanen.

Hovedmål: Et bærekraftig og inkluderende Trøndelag

Delmål	Utfordringsbeskrivelse	Utvalgte tiltak Trøndelag fylkeskommune
Flere innvandrere i målrettede kvalifiseringsløp	Innvandrere har lavere sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring for ungdom enn øvrig befolkning	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre og evaluere tiltakene i strategi for opplæring av minoritetsspråklig ungdom og voksne Videreføre og styrke samhandlingen med NAV om kvalifisering til arbeidslivet i Trøndelag
Flere innvandrere i jobb ¹	Flyktninger har en lavere sysselsettingsgrad enn øvrig befolkning	<ul style="list-style-type: none"> Videreføre og styrke samhandlingen med NAV om kvalifisering til arbeidslivet i Trøndelag Videreutvikle og styrke etablerer- og mentordningen for innvandrere Følge opp verdiskapningsstrategiens prioritering av blant annet å styrke integrering i arbeidslivet for å sikre tilgang til arbeidskraft Videreføre Work and live in Trøndelag og BIO Trøndelag
Bedre hverdags-integrering for innvandrere	Innvandrere har i snitt lavere sosial og demokratisk deltakelse enn øvrig befolkning	<ul style="list-style-type: none"> Utarbeide en oversikt over ulike aktører i frivilligheten som bidrar til å integrere innvandrere Gå i dialog med aktive innvandrersorganisasjoner i Trøndelag om hverdagsintegrering og inkludering av innvandrere i formelle og uformelle nettverk Legge inn frivillighetens rolle og hva fylkeskommunen og kommunene kan gjøre for å bidra til å styrke deres arbeid, som et eget tema i fylkeskommunens årlige dialogmøter med kommunene om bosetting av flyktninger. Ha et tydelig integreringsperspektiv som del av frivillighetsplanen som fremmes for fylkestinget i 2024
Alle innvandrere skal sikres retten til å leve et fritt liv	Det finnes innvandrere i Trøndelag som blir utsatt for negativ sosial kontroll	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre kompetansehevende tiltak ut mot de offentlige videregående skolene og Trondheim Voksenopplæringscenter (TROVO) knyttet til forebygging av negativ sosial kontroll og rasisme I dialog med mangfoldsrådgivere (tidl. minoritetsrådgivere), elevtjeneste og oppfølgingstjeneste sikre at negativ sosial kontroll og rasisme er et eget tema i forebyggingsarbeidet ved alle de offentlige videregående skolene i Trøndelag og TROVO²

¹ Utdanning og kompetanseheving er fylkeskommunens aller viktigste virkemiddel for å få flere innvandrere i jobb (se forrige delmål). Disse to delmålene må derfor sees i sammenheng.

² «og rasisme» tilføyd i disse to tiltakspunktene i tråd med vedtak i fylkestinget. Se fylkestingssak 131/23.

2. INNLEDNING

2.1 Hva er god integrering?

Det finnes flere ulike faglige og politiske perspektiver på hva som er god integrering, men det er ingen felles definisjon som forener alle disse ulike perspektivene. Ett eksempel på dette er at noen fagmiljø mener at innvandrere ikke bør sammenlignes med majoritetsbefolkningen, fordi de mener dette bare måler hvor like innvandrere blir majoritetsbefolkningen. Andre mener at en slik sammenligning er ønskelig, fordi det retter fokus på samfunnsområder der innvandrere bør bli likere majoritetsbefolkningen som for eksempel innen sysselsetting, utdanning og helse³.

Temaplanen følger den faglige forståelsen for god integrering som Integrerings- og mangfoldsdirektoratet bruker i sin årlige rapport, Indikatorer på integrering. Dette følger også SSB⁴ sin tilnærming til feltet. SSB definerer integrering som vellykket om:

"urimelige og ikke selvvalgte forskjeller mellom minoritet og majoritet minker, over tid og mellom generasjoner"⁵

Definisjonen legger til grunn en målsetning om at innvandrere og deres etterkommere bør nærme seg majoritetsbefolkningens deltakelsesnivåer blant annet innen frivillighet, arbeid, utdanning, sivilsamfunn og helse. Samtidig åpner den opp for at ikke alle forskjeller skal bli utlignet over tid. Det som bør bli utjevnet er urimelige og ikke selvvalgte forskjeller.

Integreringen er sånn sett for eksempel vellykket, eller bedres, om innvandrere øker sin yrkesdeltagelse og sin gjennomføring i videregående opplæring. Tilsvarende blir integreringen bedre om innvandrerbefolkningen får forbedret sin helse sett oppimot majoritetsbefolkningen. Integreringen blir på samme måte bedre om innvandrere selv opplever respekt og inkludering.

Dette innebærer at integrering er en toveisprosess der både majoritets- og minoritetsbefolkningen må justere, tilpasse og endre seg for at integreringen skal bli vellykket.

³ <https://proba.no/wp-content/uploads/rapport-2019-3-hvordan-male-integrering.pdf>

⁴ Østby, 2016

⁵ Østby, 2016

2.2 Hvorfor en temaplan for integrering?

Med en befolkning bestående av om lag 12% innvandrere, vil et godt integreringsarbeid være av betydning for en stabil samfunnsutvikling. Dette er knyttet opp mot fylkeskommunens arbeid med bærekraftmålene sosial- og økonomisk bærekraft.

I forbindelse med regionreformen ble en del av integreringsoppgavene som tidligere lå hos Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) overført til fylkeskommunen⁶. Som en oppfølging av dette ble integrering gjort til et gjennomgående tema i Trøndelag fylkeskommune. Arbeidet med integrering skal gjenspeiles og forankres i alle deler av fylkeskommunens rolle som samfunnsutvikler og tjenestetilbyder.

Det økte regionale ansvaret som fylkeskommunen har overtatt fra nasjonale myndigheter på integreringsfeltet, og det styrkede fokuset som dette arbeidet nå har fått i Trøndelag fylkeskommune, har skapt behov for en egen temaplan på området.

Formålet med temaplan for integrering er å bidra til å synliggjøre og styrke integreringsarbeidet på tvers av sektorer i fylkeskommunen. Utarbeidelsen og oppfølgingen av temaplanen skal bidra til å styrke samarbeidet knyttet til integrering på tvers av avdelinger og sektorer i organisasjonen og komme innvandrere i Trøndelag til gode.

2.3 Avgrensning av temaplanen

Behovet for inkludering gjelder alle innbyggere i alle faser av livet. Denne planen er avgrenset til å gjelde integrering av flyktninger og innvandrere.

Samtidig som fylkeskommunen også har et mer overordnet ansvar som regional utviklingsaktør, avgrenses denne temaplanen til å omhandle de områder som er direkte underlagt fylkestinget i Trøndelag. Det vil si det integreringsarbeidet som gjøres innenfor alle sektorene i fylkeskommunen, samt de samarbeidsarenaer som fylkeskommunen har med eksterne aktører.

Det betyr at det i denne temaplanen er særlig fokus på det integreringsarbeidet som gjøres innenfor områdene

- Kultur
- Frivillighet
- Næring
- Videregående opplæring
- Planarbeid i dialog med kommunene

Tiltakene i planen er også avgrenset til den delen av utfordringsbildet som fylkeskommunen kan påvirke direkte.

⁶ Se kunnskapsgrunnlagets kapittel 1.2

Sammen med temaplanen følger et eget kunnskapsgrunnlag som både skal fungere som en kunnskapsbase om integrering i Trøndelag, og som bidrar til å gi en utfordringsbeskrivelse innen feltet. Kunnskapsgrunnlaget er dermed et viktig bakteppe for temaplanen.

2.4. Temaplanens plassering i Trøndelag fylkeskommunes plansystem

<p>Retningsmål i Trøndelagsplanen med stor betydning for temaplanen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • I 2030 skal god livskvalitet og mangfold kjennetegne Trøndelag • I 2030 er Trøndelag best i Norge på regional samhandling • 2030 er kunst og kultur en viktig drivkraft for samfunnsutvikling i Trøndelag • I 2030 har Trøndelag et omstillingsdyktig og framtidsrettet arbeids- og næringsliv • 2030 har Trøndelag en bærekraftig areal- og transportstruktur • I 2030 har Trøndelag et balansert utbyggings- og bosettingsmønster
<p>Forankring i plansystemet</p>	<p>Figur 2.1 Hovedelementer i fylkeskommunenes plansystem.</p>
<p>Tilgrensende planer og strategier</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetansestrategien • Kulturstrategi for Trøndelag: Balansekunst • Verdiskapingsstrategien • Strategi for videregående opplæring for minoritetsspråklig ungdom og voksne
<p>FNs bærekraftsmål</p>	<p>FNs bærekraftsmål er utgangspunkt for all regional planlegging. For Trøndelag sitt integreringsarbeid er følgende av FNs bærekraftsmål av særlig relevans:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nr.1 utrydde fattigdom • Nr.3 god helse og livskvalitet • Nr.4 god utdanning • Nr.5 likestilling mellom kjønnene • Nr.8 anstendig arbeid og økonomisk vekst • Nr.10 mindre ulikhet • Nr. 11 bærekraftige byer og lokalsamfunn • Nr. 17 samarbeid

3. HOVEDMÅL: ET BÆREKRAFTIG OG INKLUDERENDE TRØNDELAG

De overordnede nasjonale målene og retningen for integreringsarbeidet er nedfelt i regjeringens integreringsstrategi - integrering gjennom kunnskap. Kunnskapsgrunnlaget og målsetninger i den nasjonale strategien er i samsvar med kunnskapsgrunnlag og målsettinger for integreringsarbeidet i Trøndelag.

Hovedmålet i den nasjonale strategien er at innvandrere skal ha høyere deltagelse i arbeids- og samfunnsliv. Strategien har fire innsatsområder:

1. Utdanning og kvalifisering
2. Arbeid
3. Hverdagsintegrering
4. Retten til å leve et fritt liv

Av disse trekkes satsingen på kunnskap, kompetanse og kvalifisering fram som det viktigste grepet.

Utdanning og kompetanse er den viktigste nøkkelen til varig tilknytning til arbeidslivet og sosial mobilitet. Det er også her fylkeskommunen har det mest sentrale ansvaret og flest virkemidler både for ungdom og voksne.

Fylkeskommunens ansvar innen kultur, idrett og frivillighet gir sentrale bidrag til at innvandrere skal oppleve tilhørighet og deltagelse i samfunnslivet. Det er dette som gjerne omtales som hverdagsintegrering.

Retten til å leve et fritt liv handler om å sikre enkeltindivider mot negativ sosial kontroll. Dette kan være overvåking, press, trusler og tvang som enkeltpersoner blir utsatt for. Hensikten med sosial kontroll er å sikre at han/hun lever etter familiens eller gruppens normer og regler. Fylkeskommunen har på dette området både en overordnet koordineringsrolle regionalt og et kompetanseansvar for personer som arbeider til daglig i disse problemstillingene. De videregående skolene er viktige arenaer for forebygging, veiledning og hjelp både for personer som blir utsatt for negativt sosial kontroll og personer som utsetter andre for negativ sosial kontroll.

Vi formulerer med utgangspunkt i denne firedelingen følgende mål for integreringsarbeidet i Trøndelag fylkeskommune:

Hovedmål: Et bærekraftig og inkluderende Trøndelag

Delmål:

1. Flere innvandrere i målrettede kvalifiseringsløp
2. Bedre hverdagsintegrering for innvandrere
3. Flere innvandrere i jobb
4. Alle innvandrere skal sikres retten til å leve et fritt liv

Press som hemmer minoriteters frihet og livsutfoldelse kommer også fra majoritetssamfunnet. Trøndelag har vedtatt å være en antirasistisk sone, og et antirasistisk perspektiv skal gjennomsyre arbeidet med alle delmålene i planen.

Fylkeskommunen har også en særlig viktig rolle når det gjelder erfaringsutveksling, koordinering og å skape møteplasser på integreringsfeltet i Trøndelag ⁷.

Vi vil i de følgende kapitlene knytte hvert av delmålene opp mot gjeldende arbeid, planer og strategier i Trøndelag fylkeskommune, og formulere tiltak knyttet til det videre arbeidet.

⁷ Disse to avsnittene ble tilføyd i tråd med vedtak i fylkestinget, se fylkestingssak 131/23

4. DELMÅL: FLERE INNVANDRERE I MÅLRETTEDE KVALIFISERINGSLØP

Kunnskap, norskerferdigheter og utdanning er en viktig kilde for å forstå verden rundt seg og til å forbedre sin egen livssituasjon. Utvikling av kunnskap og kompetanse er derfor både et mål i seg selv, men også et sentralt middel for å lykkes på andre viktige områder, som for eksempel deltakelse i arbeidslivet, selvhjelpenhet og utjevning av levekårsulikhet. Utdanning og kvalifisering er derfor den viktigste nøkkelen til integrering. Dette gjelder både for barn, unge og voksne innvandrere.

For unge med innvandrerbakgrunn er det helt avgjørende for integreringen at de ikke blir hengende etter i skolesystemet. Tidlig innsats og kvalitativt gode opplæringstilbud i videregående skole blir derfor et viktig grep for fylkeskommunen.

For voksne innvandrere er rask oppstart i kvalifiserende tiltak også antatt å være sentralt i integreringsprosessen. Norskopplæring, men også andre kvalifiserende tiltak er viktige i en første fase for å klare å komme seg inn i enten arbeid eller utdanning. I det norske arbeidsmarkedet, hvor kvalifisert arbeidskraft er særlig etterspurt, er fullført videregående utdanning viktig for å lykkes. Fylkeskommunens ansvar for videregående opplæring for voksne er derfor også et sentralt samfunnsoppdrag på integreringsfeltet. Dette ansvaret forsterkes ved at ca 80 % av deltakerne i videregående opplæring for voksne har innvandrerbakgrunn.

Trøndelag fylkeskommune sine satsninger på integrering innen området utdanning og kvalifisering ligger i hovedsak i strategi for opplæring av minoritetsspråklig ungdom og voksne, men det er også flere aktiviteter og virkemidler i fylkeskommunen som har betydning for kvalifisering av innvandrere.

Strategi for opplæring av minoritetsspråklig ungdom og voksne i Trøndelag fylkeskommune

Fylkestinget vedtok i 2021⁸ en egen strategi for opplæring av minoritetsspråklig ungdom og voksne i Trøndelag fylkeskommune. Fylkestinget behandlet også våren 2023 en statusoppdatering knyttet til strategien⁹. Strategien var en politisk bestilling fra fylkestinget på bakgrunn av bekymringer og utfordringer for minoritetsspråklige ungdommers faglige progresjon i ordinær videregående opplæring. Strategiarbeidet avdekket et mer omfattende utfordringsbilde for både innvandrerungdom og voksne, og viste at arbeidet burde settes i sammenheng med de store reformene i videregående opplæring og integreringspolitikken. Fylkestinget vedtok derfor å utvide målgruppen og faglig fokus for strategien.

⁸ se fylkestingsak 88/21

⁹ Se fylkestingsak 32/23

Strategiens målsetninger følger de forventninger som kvalitetsmeldingen, fullførings- og integreringsreformen legger opp til:

- Flere minoritetsspråklige ungdommer og voksne skal gjennomføre og bestå videregående opplæring
- Flere minoritetsspråklige ungdommer og voksne blir inkludert i arbeids- og samfunnsliv

For å oppnå dette har strategien valgt ut tre hovedsatsingsområder:

- Kvaliteten på fagområdet må styrkes
- Tilbudet må tilpasses målgruppens behov
- Kompetansen til aktuelt personell må styrkes

Satsingsområdene i strategien henger nøye sammen og må ikke sees på som isolerte satsinger. Tiltak innenfor kompetanseutvikling og tilbudsutvikling styrker eksempelvis også kvaliteten på fagområdet. Følgende tiltak er knyttet til hver av de tre delstrategiene:

- Kvaliteten på fagområdet må styrkes
 - o Det utarbeides et kvalitetsrammeverk for opplæring av minoritetsspråklige. Dette skal gi en helhetlig fremstilling av det pedagogiske tilbudet til minoritetsspråklige elever/deltagere/lærlinger fra et skoleeierperspektiv. Skoleeier tar dermed en tydelig regional rolle og viser hvor lista bør ligge i det pedagogiske arbeidet. Kvalitetsrammeverket skal være et konkret hjelpemiddel og gi støtte, inspirasjon og struktur i det pedagogiske arbeidet.
- Tilbudet må tilpasses målgruppens behov
 - o Utvidet ordning med kombinasjonsklasser¹⁰ for nyankomne ungdommer. Fra skoleåret 2023/2024 har Trøndelag fylkeskommune kombinasjonsklasser på 12 skoler i seks regioner. I skoleåret 2021/2022 var det tilbud på fire skoler i to regioner. Dette tiltaket er svært viktig med tanke på å gjøre nyankomne elever klar til oppstart i ordinær videregående skole
 - o I tillegg til kombinasjonstilbudene er det også startet opp strakstilbud for nyankomne ungdommer i påvente av oppstart til ordinær videregående opplæring. Innholdet i tilbudet er i hovedsak norskopplæring og karriereveiledning. Tilbudet blir gitt for at ungdommene raskt skal få et relevant opplæringstilbud og et sosialt tilbud etter ankomst. Dette har blant annet vært et viktig tiltak for de ukrainske ungdommene som har kommet til Trøndelag det siste året.

¹⁰ Kombinasjonsklasser er et opplæringstilbud til ungdommer mellom 16 og 24 år med kort botid i Norge. Her får nyankomne elever tilbud om tilrettelagt grunnskoleopplæring på en videregående skole sammen med jevnaldrende

- o Det blir tilbudt VG1 over to år til elever som trenger å fordele opplæringsbelastningen over litt lengre tid.
 - o For voksne har strategien i hovedsak fokusert på implementering av ny nasjonal modell for voksenopplæring. Denne opplæringsmodellen har blant annet egne læreplaner for språklige minoriteter og vil være et viktig bidrag for å gjøre opplæringen mer tilpasset deres behov.
 - o Trøndelag fylkeskommune har deltatt i forsøket med modulisert fagopplæring. Dette har vært viktig som forberedelse til innføringen av en opplæringsmodell som er svært ulik dagens hovedmodell for opplæring av voksne. Det har vært med ca 100 deltakere i forsøket, fordelt på fire regioner.
 - o For å styrke tilbudet til voksne minoritetsspråklige, samt forberede skoler og lærere til ny opplæringslov, har Trøndelag fylkeskommune også deltatt i et statlig finansiert utviklingsprosjekt for styrking av språklig og faglig tilrettelegging i fagopplæringen for voksne innvandrere med svake norskerferdigheter. Tilbudet blir gitt til om lag 200 voksne deltakere ved fire videregående skoler i fire regioner.
- Kompetansen til aktuelt personell må styrkes
 - o Desentralisert kompetanseutvikling (DEKOM) er blitt benyttet for å finansiere en stor etterutdanningssatsing i andrespråkspedagogikk for lærere ved videregående skoler i Trøndelag. Første pulje startet opp i 2020 og til nå har ni skoler fått et svært godt og faglig tilbud. Det er inngått en langsiktig avtale med NTNU som sikrer forutsigbarhet i satsingen. På sikt vil satsingen gi mulighet for etterutdanning til om lag 25-30 skoler.
 - o Parallelt med etterutdanningssatsingen er det i samarbeid med NTNU bygget opp et videreutdanningstilbud i andrespråkspedagogikk med særskilt faglig fokus på yrkesfagopplæring. Flesteparten av skolene som er med i etterutdanningssatsingen prioriterer også formell videreutdanning av sine lærere. Dette er viktig for å bygge opp varige kompetansemiljøer på skolene og i fylket.
 - o Det er etablert et eget samarbeidsforum for skoler med kombinasjonsklasser for kunnskap og erfaringsutveksling. Skolene som er med i DEKOM-satsingen utgjør også et forum for kunnskap og erfaringsdeling. Begge disse møtearenaene er sammen med etter- og videreutdanningssatsingen viktige elementer i den regionale kompetanseutviklingen på fagfeltet.

Samhandling med NAV om kvalifisering til arbeidslivet i Trøndelag («Trøndelagsmodellen»)

Trøndelag fylkeskommune utarbeidet sammen med NAV Trøndelag i 2021 Trøndelagsmodellen. Dette er en modell for samhandling, hvor to store offentlige etater går sammen for å redusere antall personer utenfor arbeid og utdanning i Trøndelag. I modellen legges det opp til et samarbeid med arbeidsgivere som trenger fagarbeidere for å sikre rekruttering til bransjer med behov for arbeidskraft. Modellen bidrar dermed også til å få flere innvandrere inn i målrettede kvalifiseringsløp.

Deltakere mobiliseres via NAV og Oppfølgingstjenesten, og første skritt er som regel arbeidstrening

i en bedrift i samarbeid med NAV. Dette gir mulighet for yrkestrening og hjelp til å avgjøre ønske om kvalifisering til fagbrev. Deltakeren søker om skoleplass i voksenopplæringen eller om læreplass, fylkeskommunen kartlegger relevant praksis og yrkeserfaring, og med utgangspunkt i dette utarbeides et skreddersydd, individuelt opplæringsløp fram mot fagbrev. Videre oppfølging gjøres i samhandling mellom NAV, faglærer på skoler, rådgivere på fagopplæring, opplæringskontor og bedrift.

Andel innvandrere i voksenopplæringen er høyere enn antallet deltakere som er identifisert i forbindelse med Trøndelagsmodellen. Trøndelag fylkeskommune jobber derfor med å få enda flere aktuelle deltakere inn i modellen.

Karriereveiledning og karrierelæring

For at flere innvandrere skal komme inn i målrettede kvalifiseringsløp er god informasjon og veiledning sentralt. Karriereveiledning og karrierelæring er viktige virkemidler for å oppnå dette.

Trøndelag fylkeskommune har flere relevante tjenester som gir innvandrerbefolkningen et godt karriereveiledningstilbud. For enkelte innvandrergrupper er karriereveiledning ansett å være så viktig at det er obligatorisk. Integreringsloven gir blant annet flyktninger både rett og plikt til karriereveiledning. Flyktninger med kollektivt opphold (gjelder pr i dag i hovedsak ukrainere) har en rett til karriereveiledning. Det er det fylkeskommunale karrieresenteret i Trøndelag som utfører dette veiledningsoppdraget. Kommunene som bosetter flyktningene har ansvar for å følge opp med karrierelæringsaktiviteter i introduksjonsprogrammet for flyktninger.

Karrieresenteret i Trøndelag driver også en karriereveiledningstjeneste som er åpen for alle trøndere. Dette er et lavterskeltilbud der man enkelt kan bestille time og få veiledning av erfarne karriereveiledere.

Veiledningstjenestene i skolene er også viktige med tanke på å få nyankomne innvandrere inn i målrettede kvalifiseringsløp. Flestparten av disse ungdommene blir i Trøndelag tatt inn i et overgangstilbud som består av både opplæring i norsk og andre grunnleggende fag. I tillegg til opplæring i språk og fag utgjør karriereveiledning og karrierelæring en sentral aktivitet i opplæringsløpet.

4.1 Tiltak

For å bidra til å få flere innvandrere i målrettede kvalifiseringsløp vil Trøndelag fylkeskommune blant annet

- Gjennomføre og evaluere tiltakene i strategi for opplæring av minoritetsspråklig ungdom og voksne
- Videreføre og styrke samhandlingen med NAV om kvalifisering til arbeidslivet i Trøndelag
- Understøtte kommunenes kvalifiseringsarbeid gjennom nettverksbygging, veiledning og kompetanseheving ved behov

5. DELMÅL: BEDRE HVERDAGSINTEGRERING FOR INNVANDRERE

Integrering i hverdagen skjer gjennom møter mellom mennesker, enten fysisk eller digitalt, på formelle og uformelle arenaer, og i små og store fellesskap. Disse sidene ved integrering handler om folks subjektive oppfatninger, opplevelser og følelser, og mellommenneskelige sosiale relasjoner i hverdagen. Vellykket hverdagsintegrering handler også om å skape tillit, tilhørighet, nettverk og deltakelse.

Dette krever både innsats fra den enkelte innvandrere og at innvandrere møtes med åpenhet og gis muligheter til å delta på linje med andre. For å lykkes med hverdagsintegrering, motvirke segregering og fremme forståelse for grunnleggende verdier i det norske samfunnet, bør det blant annet legges til rette for felles møteplasser og samhandling mellom innvandrere og den øvrige befolkningen. Både kulturliv og frivillighet spiller dermed en viktig rolle i hverdagsintegreringen av innvandrere.

Møtepunkter med frivilligheten i Trøndelag

Frivillige organisasjoner kan være integreringsaktører som har tilbud rettet mot og for innvandrere, og de kan være en arena for politisk og sosial integrering i bred forstand¹¹. De er dermed viktige arenaer for integrering og inkludering av personer med innvandrerbakgrunn i Trøndelag. Deltakelse i frivillige organisasjoner fremmer sosiale fellesskap, gir læring og kunnskap og bidrar til å utvikle demokratisk kompetanse.

Idretten har tradisjonelt vært en god inkluderingsarena, men etter hvert har også friluftslivet og egenorganiserte aktiviteter fått et godt fotfeste i Trøndelag. Når det gjelder deltagelse i fysisk aktivitet er det viktig å senke de økonomiske barrierene slik at alle får anledning til å delta.

Mange av de frivillige organisasjonene har etablerte tilbud knyttet til integreringsfeltet. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har inngått intensjonsavtaler med noen av disse, for å sikre godt samarbeid med frivilligheten om integreringsarbeidet i hele landet¹².

De fleste av disse organisasjonene er også medlemmer av Frivillighet Norge. Trøndelag fylkeskommune inngikk høsten 2022 en egen samarbeidsavtale med frivillighet Norge¹³ som skal bidra til et tettere samarbeid mellom partene. Omtrent 10 prosent av medlemmene i Frivillighet Norge er minoritetsorganisasjoner.

¹¹ Se rapport 16:2022: Frivillige organisasjoner og integrering. Se også temaplanens kunnskapsgrunnlag kapittel 4.3 for mer om frivillighetens rolle i integreringen av innvandrere.

¹² Se <https://www.imdi.no/hverdagsintegrering/imdis-virkemidler-og-tiltak/>

¹³ Se hovedutvalg for kultur sak 68/22

Folkehelsealliansen er et annet viktig møtepunkt med frivilligheten. Folkehelsealliansen har pr i dag 49 medlemmer både blant offentlige og frivillige aktører, og Trøndelag fylkeskommune ivaretar sekretariatsfunksjonen i alliansen.

Frivillighetsplan og kulturplan for barn og unge

Trøndelag fylkeskommune arbeider med en egen frivillighetsplan for Trøndelag, og integreringsperspektivet vil inngå som en del av denne. I tillegg utarbeides det en kulturplan for barn og unge der blant annet barn og unge flyktninger og innvandrere er inkludert i innspillsarbeidet.

Både frivillighetsplanen og kulturplanen for barn og unge vil behandles av fylkestinget i 2024.

Ungdommens Fylkesting

Ungdommens fylkesting (UFT) arrangeres årlig av Ungdommens fylkesutvalg i Trøndelag. UFT er sammensatt av representanter fra ungdomsråd i kommunene og representanter fra fylkets barne- og ungdomsorganisasjoner.

UFT skal stimulere til samfunnsengasjement blant ungdom ved å være en arena for utveksling av tanker, meninger og for diskusjon med jevnaldrende. Frivillighet og integrering for ungdom er blant temaene som UFT har mulighet til å arbeide med og uttale seg om. UFT har i sitt arbeidsprogram for 2022-2023 blant annet vedtatt at

UFU burde satse på en ordentlig grunnleggende lære om Norge som et multikulturelt samfunn. UFU må satse på å lære elever at Norge og verden er et multikulturelt samfunn. Solid grunnleggende lærdom som opplyser elever om nordmenn med annen hudfarge, kultur og bakgrunn.

Drivkraft

Høsten 2023 arrangerte Trøndelag fylkeskommune en regional kultur- og folkehelsekonferanse under navnet Drivkraft. Dette vil trolig bli en årlig møteplass.

Frivillighet og mangfold er viktige tema i konferansene, og integrering inngår som et av feltene under mangfold.

Balansekunst – kulturstrategi for Trøndelag

I Trøndelag fylkeskommune skal inkludering, likestilling og mangfold vektlegges på alle områder i kulturlivet. Av Balansekunst – kulturstrategi for Trøndelag¹⁴ framgår blant annet at

- Inkludering betyr at alle kan oppleve mestring og tilhørighet – uansett bakgrunn, forutsetninger og funksjonsevne. Kulturens rolle som mestringsarena i et inkluderingsarbeid kan knapt overdrives.

¹⁴ Se fylkestingsak 59/19

-
- God språkopplæring, tilgang på arbeid, og aktiv deltakelse i frivillig virksomhet er de viktigste inngangene til samfunnsdeltakelse for den som står i en integreringssituasjon. Kulturfeltet står i en særstilling når det gjelder inkludering, ettersom feltet i sitt vesen er mangfoldig. Derfor er det naturlig at kulturfeltet tar en aktiv rolle for å synliggjøre ressursene det multikulturelle samfunnet byr på
 - Kulturens egenverdi ligger som en forutsetning for at kulturen kan ha andre effekter, for eksempel som verktøy i arbeid med integrering og folkehelse. En av ambisjonene i Trøndelagsplanen er nettopp at kultur skal bidra til en samfunnsutvikling som utjevner sosiale forskjeller og fremmer samfunnsdeltakelse og helse.

Kulturstrategien legger blant annet følgende strategier til grunn for arbeidet:

- Inkludering, likestilling og mangfold skal vektlegges på alle områder i kulturlivet
- Samordne innsatsen på inkluderingsfeltet for offentlige instanser og sivilsamfunnet i Trøndelag slik at vi får flere godt integrert raskere
- Etablere faste møteplasser mellom det offentlige og de frivillige organisasjonene, både regionalt og lokalt for gjensidig informasjon og erfaringsutveksling
- Utvikle ulike kompetanseprogram for frivillig sektor knyttet til oppgaver innen helse- og omsorgssektoren og andre samfunnsområder

Den kulturelle skolesekken (DKS)

DKS tilbyr kulturopplevelser til alle skoleelever i grunn- og videregående skole i hele fylket, uavhengig av bosted og sosioøkonomisk status. Det er fylkeskommunene som er gitt ansvaret for å forvalte innholdet i DKS.

Både det å se og delta i kulturuttrykk kan være en god måte å kommunisere på uavhengig av språk. DKS har noen nonverbale tilbud som kan vises selv om man ikke er norsktalende, for eksempel ordløse danseforestillinger. Flyktninger kan tilbys å delta på program som kommer til den kommunen de bor i dersom dette passer for dem.

Voksenopplæringen er pr i dag ikke inkludert i den nasjonale finansieringen for DKS. Dette fører til at fylkeskommunen inkluderer voksenopplæringen når det er plass, men det gjennomføres ikke egne forestillinger for dette tilbudet. Det å få voksenopplæringen inkludert i den nasjonale finansieringen vil kunne bidra til å styrke tilbudet overfor flyktninger og innvandrere som utgjør en stor andel av deltakerne i voksenopplæring.

Ung kultur møtes

Ung kultur møtes (UKM) er et viktig virkemiddel for å sikre at alle bør få muligheten til å skape, delta og oppleve gjennom blant annet å sikre et bredt og inkluderende kulturliv.

- UKM nasjonalt har utviklet eget materiell på flere språk som er rettet mot flyktninger
- Kommunene benytter ofte UKM som arena for å støtte opp om arbeidet med å integrere innvandrerdokument

Tilskuddsordninger

Gjennom de tilskuddsordningene som fylkeskommunen eier og deltar i, er det allerede bygget opp en solid sosial og kulturell infrastruktur i byer og bygder i Trøndelag. Denne infrastrukturen er med på å legge til rette for praktiske løsninger for flyktninger som kommer til Trøndelag.

Trøndelag fylkeskommune har inkludering/integrering som ett av flere kriterier ved tilskudd innenfor kunst, kultur, idrett og frivillighet, og integreringstiltak blir ofte prioritert i forbindelse med tildelingen.

Det er viktig at innvandrere selv får bidra aktivt i integreringsarbeidet, også i frivilligheten. Derfor bør det også støttes opp om innvandrersorganisasjoner som arbeider med integrering¹⁵.

Fylkesbiblioteket

Fylkesbiblioteket har ansvar for kompetanseheving, koordinering av regionale tjenester og tilrettelegging for nettverksbygging og utvikling. Som del av dette yter Fylkesbiblioteket bibliotekfaglig veiledning og assistanse til folkebibliotekene.

Folkebibliotekene er viktige arenaer for inkludering og norsktrening i kommunene. De nyankomne har behov for informasjonstjenester og et åpent møtested så tidlig som mulig. Dette synliggjøres blant annet ved at det er en langt større andel som benytter bibliotek blant innvandrerbefolkningen enn blant befolkningen for øvrig¹⁶.

Trøndelag fylkesbibliotek jobber med flere tiltak som ikke nødvendigvis har minoritetsspråklige som målgruppe eller tema, men som i sin natur er inkluderende og som dermed også bidrar til integrering av innvandrere:

- Leser søker bok: Målsetningen er at det skal finnes bøker for alle, uansett leseevne. Bok til alle-bibliotek får tilrettelagte bøker fra organisasjonen. Bok til alle-bibliotekene har også som oppgave å verve leseombud som oppsøker institusjoner for eldre/funksjonshemmede, som leser for flyktninger/innvandrere og deltar på språkkafeer. Fylkesbiblioteket har en koordinatorrolle.
- Books without borders: Dette er et Erasmus+ - prosjekt som eies av polsk NGO (FRSI), med blant annet Trøndelag fylkesbibliotek og Leser søker bok som partnere. Prosjektet jobber for å styrke biblioteket som integreringsarena for voksne flyktninger og innvandrere

¹⁵ Tilføyd i tråd med vedtak i fylkestinget, se fylkestingssak 131/23

¹⁶ SSB 2021: Kulturbruk blant personer med innvandrerbakgrunn. Se også kapittel 4.4 i temaplanens kunnskapsgrunnlag for mer om bibliotekenes rolle som integreringsarena.

i Polen, Tyskland, og Norge, og har blant annet gjort forsøk med arbeidsplassbibliotek på arbeidsplasser med høy grad av fremmedspråklige arbeidsinnvandrere.

- Årlig inspirasjonssamling for leseombud: Tiltaket skal bidra med kompetanseheving og erfaringsutveksling, og inspirere til videre innsats. Arrangeres av fylkesbiblioteket.
- Digitalt utenforskap: Fylkesbiblioteket holder kurs for folk som av ulike årsaker ikke har vært i stand til å følge med den digitale utviklingen og som derfor ikke mestrer de mest nødvendige digitale verktøy i hverdagen.
- Den årlige Morsmålsdagen i februar: Det kan skaffes markedsføringsmateriell og bokpakker fra Det flerspråklige bibliotek, en tjeneste som ligger under Nasjonalbiblioteket. Det finnes også digitale ressurser som Verdensbiblioteket der man kan låne e-bøker og lydbøker på flere språk.
- Shared Reading: Dette er litterære pusterom for økt livskvalitet. Metoden medfører høytlesing av en tekst i en gruppe, og så samtale om opplevelsen av teksten etterpå.

5.1 Tiltak

For å bedre hverdagsintegreringen for innvandrere vil Trøndelag fylkeskommune blant annet

- Videreføre ovennevnte tiltak innen feltet, herunder
 - o Fortsette det løpende samarbeidet med frivilligheten, blant annet gjennom oppfølging av samarbeidsavtalen mellom Trøndelag fylkeskommune og Frivillighet Norge
 - o Aktuelle tiltak som følger av strategiene under Balansekunst
 - o Arbeid innen den kulturelle skolesekken som bidrar til integrering
 - o Arbeid innen Ung kultur møtes som bidrar til integrering
 - o Aktivt benytte inkludering/integrering som et av kriteriene for tilskudd innenfor kunst, kultur, idrett og frivillighet
 - o Tiltak i regi av Fylkesbiblioteket som bidrar til integrering
- Utarbeide en oversikt over ulike aktører i frivilligheten som bidrar til å integrere innvandrere, hva de gjør og hvordan den enkelte trønder kan bidra
- Gå i dialog med aktive innvandrersorganisasjoner i Trøndelag om hverdagsintegrering og inkludering av innvandrere i formelle og uformelle nettverk
- Initiere et samarbeid med Ungdommens Fylkesutvalg knyttet til frivillighet og integrering av innvandrerdømt
- Ha et tydelig integreringsperspektiv som del av frivillighetsplanen som fremmes for fylkestinget i 2024
- Legge inn frivillighetens rolle og hva fylkeskommunen og kommunene kan gjøre for å bidra til å styrke deres arbeid, som et eget tema i fylkeskommunens årlige dialogmøter med kommunene om bosetting av flyktninger
- Ha et tydelig integreringsperspektiv som del av den årlige trønderske kultur- og folkehelsekonferansen Drivkraft
- Arbeide for å få voksenopplæringen inkludert i den nasjonale finansieringen for Den kulturelle skolesekken for slik å bidra til å styrke tilbudet overfor flyktninger og innvandrere som utgjør en stor andel av deltakerne i voksenopplæring.
- Styrke informasjonsarbeidet om relevante aktiviteter og tilbud for flyktninger i folkebibliotekene, for slik i enda større grad å synliggjøre bibliotekene som integreringsarena.
- Utvide samarbeidet med tros- og livssynssamfunn for å styrke hverdagsintegreringen¹⁷

¹⁷ Tilføyd i tråd med vedtak i fylkestinget, se fylkestingssak 131/23

6. DELMÅL: FLERE INNVANDRERE I JOBB

Den norske samfunnsmodellen bygger på et mål om små forskjeller. Store forskjeller i levekår mellom innvandrere og øvrig befolkning kan være til hinder for integreringen. Deltakelse i arbeid blir ansett som svært viktig for inkludering og integrering. Det å være i arbeid bidrar til selvstendighet, selvrealisering og til å bygge nettverk. Det gir videre økt tilhørighet til samfunnet, motvirker fattigdom og utjevner forskjeller. Målet om høy sysselsetting blant innvandrere er også av samfunnsøkonomisk betydning, og er en forutsetning for en velfungerende norsk velferdsstatsmodell på sikt.

Utdanning og kompetanseheving er fylkeskommunens aller viktigste virkemiddel for å få flere innvandrere i jobb. De planer, strategier og tiltak som bidrar til å få flere innvandrere i jobb gjennom utdanning og kompetanseheving er omtalt under delmålet «Flere innvandrere i målrettede kvalifiseringsløp» (kapittel 4).

Regional strategi for verdiskaping i Trøndelag

Verdiskapingsstrategien 2022-2025 er en retningsgivende strategi for Trøndelag med mål om økt bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurranseevne¹⁸.

Av strategien framgår blant annet at

For å tiltrekke oss og beholde internasjonal arbeidskraft må det legges til rette for språkopplæring og integrering. Kompetansebasert, og inkluderende næringsliv og næringsutvikling er avgjørende for økt attraktivitet i distriktene.

God verdiskaping i Trøndelag forutsetter at all arbeidskraft blir benyttet. Et inkluderende og anstendig arbeidsliv for alle, med flere helårs arbeidsplasser, gjør hele Trøndelag til et attraktivt sted å bo. Utfordringer knyttet til demografiske endringer og integrering gir muligheter for innovative løsninger, som for eksempel sosialt entreprenørskap

Strategien trekker blant annet fram følgende prioriteringer:

- Integrering i arbeidslivet for å sikre tilgang til arbeidskraft
- Løse utfordringene knyttet til integrering og demografiske endringer gjennom sosialt entreprenørskap og innovative løsninger

Innvandringen som ressurs for verdiskapinga

En av flere oppfølginger av verdiskapingsstrategien er saken «Innvandringen som ressurs for verdiskapinga»¹⁹.

I saken påpekes det at fylkeskommunen har en rolle både innenfor næringsutvikling, rekruttering, kompetanse, integrering og helhetlig samfunnsutvikling. Innvandringen er en klar ressurs for verdiskapingen og samfunnsutviklingen i skjæringspunktet mellom disse områdene.

Innvandrere er en kompleks og mangfoldig gruppe med svært varierende behov og utfordringer. De er en viktig ressurs i Trøndelags samfunns- og næringsliv, og gjennom å aktivere de som står utenfor arbeidslivet vil man i større grad lykkes med integreringen og med å øke verdiskapingen. I tider hvor det er mangel på arbeidskraft, vil både arbeidsinnvandring og tiltak for å øke sysselsettingsgraden for de som allerede bor her, være aktuelt. Dette arbeidet må sees i tett sammenheng med tema som integrering, bolyst og distriktsutfordringer.

For enkelte innvandrergupper er språk den viktigste barrieren for å komme seg ut i jobb. Noen mangler utdanning generelt, og noen trenger tilleggsutdanning for å kunne benytte sin kompetanse/profesjon i Norge. I tillegg spiller kultur en viktig rolle. I kulturer hvor kvinner tradisjonelt ikke er ute i jobb og hvor barn ikke er i barnehage, kan terskelen for å overlate ansvaret for barna til andre, og gå ut i jobb, være stor.

¹⁸ Se fylkestingssak 128/21

¹⁹ Se fylkesutvalgssak 230/22

Det tverrfaglige arbeidet i saken skal blant annet tas videre i

- Temaplan for integrering
- Ny kompetansestrategi
- Handlingsplan for verdiskapingsstrategien
- Koordinering og samhandling i oppfølging av strategiene
- Videreutviklingen av Trøndelagsmodellen
- Utvikling og etablering av «work and live in Trøndelag»

Ektefeller til arbeidsinnvandrere er ofte en uutnyttet ressurs, som blant annet kan bidra med verdifull arbeidskraft i Trøndelag. Disse bør i større grad integreres, gjennom for eksempel å gjøres kjent med og få tilbud om språkopplæring og karriereveiledning²⁰.

Kompetansestrategi for Trøndelag 2023-2027

Kompetansestrategi for Trøndelag er en samlet mobiliseringsstrategi for trøndelagssamfunnet, og ble vedtatt av fylkestinget i juni 2023²¹. Av strategien framgår blant annet at

"Det at alle som vil jobbe også kan jobbe, gitt riktig støtte, tilrettelegging og kompetansebygging er en viktig verdi for trøndelagssamfunnet. Økt likestilling i utdannings- og yrkesvalg kan gi viktige bidrag til økt mangfold i arbeidslivet. Likestilling og mangfold i arbeidslivet omfatter kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet og religion. Mangfoldet i arbeidslivet i Trøndelag gjenspeiler ikke i stor nok grad mangfoldet i samfunnet".

Ett av strategiens fire hovedmål er at «Trøndelag har et arbeidsliv med gode læringsmuligheter, der flere blir kvalifisert i samsvar med arbeidslivets behov». Herunder at

- 3.1: Inkludering og mangfold preger virksomhetenes kompetanseplanlegging

Work and live in Trøndelag

Fylkestinget i Trøndelag har blant annet igangsatt en egen satsning som skal «støtte opp under et velorganisert arbeidsliv, og sikre et seriøst, inkluderende og mindre byråkratisk arbeid med tilførsel av ny utenlandsk arbeidskraft til Trøndelag²². Satsningen heter «Work and live in Trøndelag» og skal bidra til at fylkeskommunen tar en aktiv rolle for at innvandrere får jobb og etablerer seg i Trøndelag. Arbeidet skal skje i samarbeid med partene i arbeidslivet og relevante offentlige instanser.

²⁰ Tilføyd i tråd med vedtak i fylkestinget, se fylkestingssak 131/23

²¹ Se fylkestingssak 50/23

²² Se fylkestingssak 55/22 Økonomiplan 2023-2026, sak 112/22 (hovedutvalg for næring) og fylkestingssak 53/23

Innspill til nasjonalt arbeid med å utarbeide en differensiert integreringspolitikk

Nasjonalt utvalg om integreringspolitikk for arbeidsinnvandrere («arbeidsinnvandrerutvalget») har kartlagt situasjonen for folkeregistrerte arbeidsinnvandrere, både fra EØS-området og tredjeland, som har kommet til Norge etter 2004. Utredningen tegner et helhetsbilde av at en stor andel av arbeidsinnvandrerne i Norge opplever betydelige integreringsutfordringer, både i arbeidslivet og samfunnet for øvrig. Basert på denne hovedkonklusjonen er utvalgets samlede vurdering at det er behov for en politikkforsterkning for å bedre integreringen av arbeidsinnvandrere i Norge²³.

Fylkesutvalget i Trøndelag uttalte i sitt hørings svar²⁴ blant annet at fylkeskommunen støtter arbeidsinnvandrerutvalgets vurdering om at en differensiert integreringspolitikk som kombinerer generelle arbeidslivs- og kompetansepoltiske tiltak med målrettede integreringstiltak for å understøtte den norske modellen er den mest hensiktsmessige tilnærmingen til integrering av arbeidsinnvandrere i Norge. Samtidig presiserte fylkesutvalget at det regionale handlingsrommet må sikres når det overføres midler fra nasjonalt nivå for å styrke integreringen av arbeidsinnvandrere, og at det må overføres nok ressurser til regionalt nivå for å kunne løse disse oppgavene på en god måte.

BIO Trøndelag

Bedriftsintern opplæring (BIO) Trøndelag er en fylkeskommunal støtteordning som skal bidra til kompetansehevingstiltak i bedrifter. Støtte som gis til bedrifter gjennom ordningen skal brukes til kompetanseheving av ansatte slik at bedriften som søker skal klare nødvendig omstilling, enten ved endring i bedriftens produksjon eller ved etablering i nye markeder. Kompetansetiltak hvor det faglige innholdet er integreringsarbeid i bedriften er en av prioriteringene for ordningen.

²³ Se NOU 2022:18

²⁴ Se fylkesutvalgssak 74/23

Mentor og etablererordning

Fylkeskommunen skal legge til rette for at innvandrere kan etablere virksomheter, og at fagutdannede og høyt kvalifiserte innvandrere inkluderes i arbeidslivet²⁵. Som en del av dette har Trøndelag fylkeskommune siden oppgaveoverføringen fra nasjonalt nivå hatt to tilskuddsordninger: En mentorordning og et etablerertilskudd. Formålet med ordningene er å øke kvaliteten og bedre resultatene i integreringsarbeid i Trøndelag med sikte på å få målgruppen ut i arbeid eller utdanning. Disse ordningene vil videreutvikles og i enda større grad sees i sammenheng med det øvrige arbeidet fylkeskommunen gjør innenfor næringsutviklingsfeltet.

Likestilt arbeidsliv i Trøndelag

Både private og offentlige arbeidsgivere i Trøndelag har ansvar for å bidra til et inkluderende arbeidsliv som gir et godt utgangspunkt for å få flere innvandrere i jobb.

«Likestilt arbeidsliv» er en forskningsbasert sertifiseringsordning som gir arbeidsgivere både verktøy for internt mangfold- og likestillingsarbeid og et nettverk for læring og erfaringsdeling med andre engasjerte aktører. Aktivitets- og redegjørelsesplikten (ARP) er en plikt som gjelder alle offentlige arbeidsgivere og alle større private arbeidsgivere i henhold til Likestillings- og diskrimineringsloven²⁶, og «Likestilt arbeidsliv» er tilrettelagt slik at virksomheten kan oppfylle denneplikten.

Trøndelag fylkeskommune er sammen med Agder fylkeskommune ett av to fylker i Norge som er sertifisert så langt. Jamfør handlingsplanen til kompetansestrategi for Trøndelag 2023-2027 skal Trøndelag fylkeskommune

Spre erfaringer om og motivere flere virksomheter til å gjennomgå sertifisering i «Likestilt arbeidsliv». Mangfold og inkludering i arbeidslivet er viktig både for den enkelte og for virksomhetenes behov for kompetanse

Dette tydeliggjør fylkeskommunens regionale ansvar med å bidra til at også andre arbeidsgivere i fylket har et inkluderings- og integreringsfokus.

I 2022 hadde 6,3% av Trøndelag fylkeskommunes ansatte ikke-norsk landbakgrunn. Samtidig er 11,8% av den trønderske befolkningen innvandrere. Rollen som regional utvikler på feltet henger sammen med fylkeskommunens eget arbeid som arbeidsgiver for nesten 5000 ansatte i Trøndelag.

²⁵ Se forskrift til integreringsloven § 65

²⁶ Se Lov om likestilling og forbud mot diskriminering § 26

Fylkeskommunen vedtok våren 2023 en egen handlingsplan for likestilt arbeidsliv. Av handlingsplanen framgår blant annet at

Fylkeskommunens forsterkede innsats på dette feltet handler om likestilling, inkludering og mangfold i vid forstand. Universell utforming skal for eksempel bidra til økt likestilling og bedre fysiske og digitale omgivelser for alle. Reduksjon av ufrivillig deltid skal bidra til at flere får økonomisk frihet. Vi jobber for å få en balansert sammensetning av arbeidsstokken vår. For å lykkes med dette, må vi sørge for ikke-diskriminerende rekrutteringsprosesser, og vi må sikre at lønn fastsettes etter objektive kriterier. Vi inkorporerer likestillingsperspektivet i personalrutiner og datasystemer, og ikke minst jobbes det med holdninger for å unngå minoritetsdiskriminering.

Fylkeskommunen kan gjøre mer for at flere innvandrere og personer med funksjonsnedsettelse får en meningsfull jobb. Det er saklig grunn til å reservere noen stillinger for visse grupper. Ved å stille krav om mangfoldskompetanse i utlysningsteksten begrenser vi søkerkretsen og oppfordrer underrepresenterte grupper til å søke. Gjennom trainee-ordningen for personer med funksjonsnedsettelse, hull i CV eller minoritetsbakgrunn bidrar vi til å redusere utenforskap.

Ett av målene i handlingsplanen er å tilsette flere medarbeidere fra underrepresenterte grupper for å speile befolkningen i fylket. Blant annet følgende tiltak er gjennomført eller under arbeid for å nå dette målet:

- Etablere en fast, forutsigbar trainee-ordning i TRFK med inntil fem stillinger. Dette gjør vi blant annet gjennom å øremerke et avgrenset antall stillinger til traineer (utført).
- Videreutvikle rutiner for annonsering av ledige stillinger (utført):
 - o Annonserer i nye kanaler for å treffe søkere fra hele befolkningen.
 - o Bevisst bruk av språk og bilder, klarspråk i annonser.
 - o Oppfordrer underrepresenterte grupper til å søke ved en tydeligere mangfoldserklæring i annonser
- Opplæringstiltak for å øke kompetansen i mangfoldsrekruttering og sikre en ikke-diskriminerende rekrutteringspraksis.
- Tilby praksisplass til flere personer gjennom NAV, for arbeidstrening eller språkopplæring.

Fylkeskommunen tar ansvar for integrering og inkludering i egen organisasjon. Fylkestinget vedtok i forbindelse med behandling av Temaplan for integrering at dette skal synliggjøres gjennom en jevnlig rapportering som forteller hvorvidt utsatte grupper, som mennesker med hull i CV-en og personer med innvandrerbakgrunn, blir invitert til intervju i fylkeskommunen og ansatt i fylkeskommunen²⁷.

²⁷ Se fylkestingssak 131/23

6.1 Tiltak

For å bidra til å få flere innvandrere i Trøndelag i jobb vil Trøndelag fylkeskommune blant annet

- Videreføre ovennevnte tiltak innen feltet, herunder
 - o Oppfølging av prioriteringene i regional strategi for verdiskaping i Trøndelag
 - o Work and live in Trøndelag
 - o BIO Trøndelag
 - o Kompetansestrategi for Trøndelag
- Gjennomføre og evaluere tiltakene i fylkeskommunens handlingsplan for likestilt arbeidsliv
- Videreutvikle og styrke etablerer- og mentordningen for innvandrere
- Når fylkeskommunen gir uttalelser til kommunale planer skal det blant annet vurderes hvordan foreslått arealbruk og arealdisponeringer påvirker innvandrerbefolkningen
- Ved utarbeidelse av strategier og planer som omtaler og/eller direkte berører innvandrere skal innvandrere inkluderes i prosessen
- Benytte fylkeskommunens veiledningsrolle overfor kommunene i planarbeidet til å styrke integreringsperspektivet i deres arbeid
- Benytte fylkeskommunens veiledningsrolle overfor kommunene til å bidra til at innvandrere tas inn i kommunenes egne medvirkningsprosesser
- Eksisterende tilskuddsordninger hvor integrering er et tilskuddskriterium evalueres. Det må sikres at innvandrerorganisasjoner som har et fylkesomfattende integreringsarbeid har mulighet til å få fylkeskommunal støtte²⁸

²⁸ Tilføyd i tråd med vedtak i fylkestinget, se fylkestingssak 131/23

7. DELMÅL: ALLE INNVANDRERE SKAL SIKRES RETTEN TIL Å LEVE ET FRITT LIV

Det finnes jenter og gutter, kvinner og menn, som lever i Trøndelag i dag, som ikke har frihet til å ta egne livsvalg. Negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er barrierer som stadig står i veien for retten til å leve frie liv. Å bygge ned disse barrierene er derfor avgjørende for å ivareta våre innbyggers grunnleggende rettigheter.

Negativ sosial kontroll er ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves systematisk for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Det kan dreie seg om alvorlige overgrep i strid med norsk lov og internasjonale menneskerettighetskonvensjoner. Det kan også dreie seg om mer skjulte former for kontroll som ikke rammes av lovverket, men som like fullt utgjør alvorlige begrensninger på den enkeltes liv og frihet. Negativ sosial kontroll springer ut av miljøer hvor ære og skam står sentralt.

Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har egne minoritetsrådgivere som er utplassert på ungdoms- og videregående skoler i alle landets fylker. Minoritetsrådgiverne følger opp ungdom som er, eller står i fare for, å bli utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og/eller æresrelatert vold. De skal også styrke kompetansen til skoleansatte og offentlige tjenesteapparat om tematikken. Minoritetsrådgiverne samarbeider tett med skolens elevtjeneste. De følger opp elever og ansatte ved skolen. Minoritetsrådgiver er utplassert på, og elever ved skoler i nærområdet ved behov. Minoritetsrådgiverne skal også styrke kompetansen til ansatte i lokale flykningstjenester, NAV, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester om tematikken. Blant de videregående skolene i Trøndelag er det normalt utplassert minoritetsrådgiver ved Charlottenlund videregående skole, Tiller videregående skole og Steinkjer videregående skole.

Arbeidet med å sikre innvandrere retten til et fritt liv inngår som del av skolenes overordnede skolemiljøarbeid, herunder oppgavene til elevtjenesten og oppfølgingstjenesten ved de videregående skolene i Trøndelag.

Frivillige organisasjoner kan lykkes i arbeidet mot negativ sosial kontroll, særlig i tilfeller der kulturelle forhold eller andre forhold gjør at for eksempel offentlige aktører ikke har tillit. Dette kan være spesielt viktig for kvinnelige innvandrere.

Fylkeskommunen må sammen med kommunale-, regionale-, statlige og sivilsamfunnsaktører bidra til kampen mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme. For fylkeskommunen er forebyggingsarbeid i skolen og skolehelsetjenesten sentralt. Det er avgjørende at alle som jobber i trøndersk videregående skole så tidlig som mulig følger opp bekymringer knyttet til ungdommer de er bekymret for at kan være i en radikaliseringsprosess.

Minoriteters frie livsutfoldelse hemmes også av rasisme fra ulike deler av majoritetssamfunnet. Trøndelag fylke er en antirasistisk sone, og elever, ansatte og brukere av fylkeskommunens tjenester skal kunne føle seg trygge på at de er fri fra rasisme i Trøndelag²⁹.

7.1 Tiltak

For å bidra til å sikre innvandrere i Trøndelag retten til å leve et fritt liv vil Trøndelag fylkeskommune blant annet

- Gjennomføre kompetansehevende tiltak ut mot de offentlige videregående skolene og Trondheim Voksenopplæringscenter (TROVO) knyttet til forebygging av negativ sosial kontroll og rasisme
- Kartlegge det arbeidet som i dag gjøres ved de offentlige videregående skolene og TROVO knyttet til forebygging av negativ sosial kontroll og rasisme
- I dialog med mangfoldsrådgivere (tidl. minoritetsrådgivere), elevtjeneste og oppfølgingstjeneste sikre at negativ sosial kontroll er et eget tema i forebyggingsarbeidet ved alle de offentlige videregående skolene i Trøndelag og TROVO
- Inkludere frivilligheten i arbeidet med å motvirke negativ sosial kontroll og radikaliseringsprosess
- Sikre at alle ansatte i trøndersk videregående skole er kjent med hvordan de skal håndtere oppfølging av elever de tror kan være i en radikaliseringsprosess³⁰

²⁹ Siste tre avsnitt tilføyd i tråd med vedtak i fylkestinget, se fylkestingssak 131/23..

³⁰ Siste to kulepunkter tilføyd i tråd med vedtak i fylkestinget. «og rasisme» tilføyd etter «negativ sosial kontroll» i de første tre kulepunktene i tråd med vedtak i fylkestinget. Se fylkestingssak 131/23.

Trøndelag fylkeskommune
Tröndelagen fylhkentjette